

VÝZNAM PRINCÍPU SUBSIDIARITY PRE MACINTYROVU VÍZIU POLITIKY

MARIAN KUNA, Katedra filozofie, Filozofická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, Ružomberok, SR

KUNA, M.: The Importance of the Principle of Subsidiarity for MacIntyre's Vision of Politics
FILOZOFIA 73, 2018, No 5, pp. 389-399

This paper explores how a viable politics of the common good depends on the principle of subsidiarity. First, it offers a description and assessment of Alasdair MacIntyre's Catholic politics of the common good. On this background MacIntyre's position is seen as interesting yet problematic. Contrary to the principle of subsidiarity, MacIntyre takes an excessively critical, negative stance on state politics and on common goods achievable through the operation of state. Therefore, the paper argues for the inclusion of subsidiarity into his vision of politics, since any adequate politics of the common good requires its recognition and application.

Keywords: Alasdair MacIntyre – The common good – Local community – Subsidiarity

1. Úvod. Článok sa usiluje kriticky preskúmať vybraný aspekt politickej filozofie Alasdaira MacIntyry, a to jeho víziu politiky spoločného dobra. V prostredí slovenskej filozofie sa dosiaľ venovala pozornosť najmä MacIntyrovej etike, pričom hlavným predmetom záujmu bola jeho kritika modernej etiky, jeho novoaristotelovská etika či problematika vzťahu racionality a morálky, prípadne morálnej prijateľnosti užívania tzv. chytrolietkov (Gráfová 2017; Kuna 2010a; Kuna 2010b; Martišková 2010; Palovičová 2002; Palovičová 2003; Palovičová 2005; Palovičová – Smreková 2003; Pavlovkin 2018; Smreková – Palovičová 2003). Popri tom sa však objavili aj prvé pokusy o analýzu a kritiku MacIntyrovej politickej filozofie (Kuna 2009; Kuna 2010a). Práce poukazujú na inšpiratívnosť jeho prístupu, no zároveň v ňom identifikujú aj určité problémy, resp. naznačujú, v čom jeho prístup vyžaduje revíziu. Jedným z takýchto náznakov je poukázanie na význam princípu subsidiarity pre macintyrovsky ladenú politiku spoločného dobra. Tento motív však nebol nijako hlbšie tematizovaný (Kuna 2010a, 212-213). Cieľom článku je preto rozpracovať ideu integrácie princípu subsidiarity do MacIntyrovej vízie politiky spoločného dobra.

Treba tiež zdôrazniť, že princíp spoločného dobra, rovnako ako princíp subsidiarity zaujímajú prominentné postavenie v rámci katolíckej sociálnej náuky, resp. v rámci toho, čo nazývame katolícky sociálny personalizmus (KSP). Ide o to, že práve MacIntyre sám je

inšpirovaný touto tradíciou sociálnej reflexie.¹ Je potom prekvapujúce, že MacIntyre výrazne akcentuje centralitu spoločného dobra pre politiku a súčasne vôbec nespomína úlohu princípu subsidiarity v politike. Táto absencia princípu subsidiarity v jeho koncepcii si zasluhuje dôkladné preskúmanie, pretože sa zdá, že spôsobuje problémy jeho inak inšpiratívnej politickej vízii. Uvedené problémy sa týkajú najmä skutočnosti, že jeho koncepcia politiky spoločného dobra zjavne zanedbáva inštitucionálne požiadavky súvisiace s adekvátnou deľbou politickej moci a zodpovednosti. Navyše nečelíme len otázke správneho vzťahu medzi agentúrami štátu a miestnou komunitou, ale aj otázke správnej inštitucionálnej deľby (politickej a sociálnej) moci v rámci miestnej komunity.

V článku sa usilujeme o expozíciu tohto nedostatku v MacIntyrovej vízii politiky, a súčasne o jej korekciu, využívajúc intelektuálne zdroje KSP – tradície, s ktorou sa MacIntyre sám identifikuje. Tvrdíme, že integrácia princípu subsidiarity má pre MacIntyrovu víziu politiky dva pozitívne dôsledky. Po prvé, takpovediac „obrusuje najostrejšie hrany“ jeho vyhranenej koncepcii, ktoré sú v kontexte KSP len ťažko racionálne obhájiteľné. Po druhé, jeho revidovaná koncepcia predstavuje obohatenie tradície KSP ako takej tým, že originálne rozoberá jeho dôležitý princíp (spoločného dobra) v súčasnej politike. Sme totiž presvedčení o tom, že akákoľvek autentická a udržateľná politika spoločného dobra si vyžaduje dôsledné rešpektovanie princípu subsidiarity na úrovni štátu (vrátane vymožitelnosti), ako aj na úrovni miestnej komunity.²

2. Politika spoločného dobra. Politika je podľa MacIntyru procesom dosahovania ľudského dobra a najlepším prostredím pre uplatňovanie našej praktickej racionality (neredukovateľnej na inštrumentálnu kalkuláciu v súťaži o distribúciu materiálnych a sociálnych dobier). Vďaka praktickej racionalite totiž môžeme identifikovať naše dobro v sociálnych interakciách, ako aj adekvátne usporadúvať odlišné a nesúmerateľné dobrá v našom živote, učiť sa od druhých prostredníctvom spoločných činností a kolektívneho uvažovania o týchto dobrách, ktoré sú ústredné v politike spoločného dobra (MacIntyre 1998, 242-243).

To znamená, že miera, do akej určitá konkrétna exemplifikácia politiky spĺňa štandardy tohto ideálu, je mierou jej racionálnej povahy, pričom platí, že každá racionálna politika je nevyhnutne aj politikou spoločného dobra. MacIntyre si uvedomuje, že pojem spoločné dobro má odlišné a protichodné významy a špecifikuje nasledujúce dva. Môže odkazovať na ciele rôznych typov ľudských združení (napr. investičný klub), kde je spoločné dobro iba prostým súhrnom individuálnych cieľov účastníkov združenia. Spoločné dobro však môže byť aj dobrom tých typov združení, kde je neredukovateľné na dobrá

---

¹ MacIntyrove intelektuálne putovanie je vskutku pozoruhodné, keď si uvedomíme, že v priebehu rokov sa tento pôvodne trockistický marxista stal vplyvným nearistotelikom, a neskôr i pomerne originálnym tomistom. Dá sa povedať, že tieto posuny korešponujú aj s jeho postupným hodnotovým a intelektuálnym príklonom k pozíciám katolíckej cirkvi (MacIntyre 2006d).

² Princíp subsidiarity sa má v našom čoraz globalizovanejšom svete uplatňovať aj na úrovni medzinárodných vzťahov. Pierpaolo Donati ponúka takúto aplikáciu v súvislosti s relačným charakterom spoločného dobra (Donati 2012). Táto dôležitá otázka však presahuje možnosti tohto článku.

účastníkov, časovo predchádza ich členstvo a je od neho nezávislé (napr. sláčikové kvarteto), pričom o toto chápanie ide v politike spoločného dobra (MacIntyre 1998, 239-240).

MacIntyre však kladie na politiku spoločného dobra v kontexte toho, čo nazýva siete dávania a prijímania, aj určité štrukturálne požiadavky. Tieto siete sú dôležité, ale nedokonalé, pretože trpia rôznymi systémovými nedostatkami, napríklad mocenskou nerovnosťou či vykorisťovaním (MacIntyre 1999, 102). Najdôležitejšou požiadavkou na politiku spoločného dobra je to, aby politický proces umožňoval jednotlivcom (ako nezávislým praktickým racionálnym aktérom) uskutočňovať spoločné racionálne úvahy, pomocou ktorých dosahujú rozumnú mieru konsenzu v najzákladnejších komunitných otázkach. To však neumožňuje ani rodina (pre jej nesebestačnosť), ani štruktúry súčasného národného štátu (pre povahu jeho fungovania) (MacIntyre 1999, 129-134). MacIntyre tak situuje *locus* politiky spoločného dobra niekam na pomedzie rodiny a štátu, na úroveň lokálnej komunity, ktorej politika podľa neho ostro kontrastuje s politikou štátu.

3. Politika štátu verzus politika lokálnej komunity. MacIntyre pokladá súčasný štát za hlboko nekoherentnú entitu, ktorá ako spôsob vlastnej sebareprezentácie kombinuje dva druhy rétoriky: rétoriku autentického spoločenstva – na odôvodnenie požiadavky, že ľudia majú obetovať vlastné životy v prospech jeho pretrvania (napr. hasiči) – a rétoriku efektívneho byrokratického mechanizmu, ktorý máme hodnotiť výlučne z hľadiska jeho efektívnosti pri poskytovaní služieb verejnosti (MacIntyre 2006a, 163). Modernej politike (štátu) vytýka, že v nej neexistuje „žiadny typ inštitucionálnej arény, kde by sa obyčajní ľudia... mohli zapojiť do systematicky zdôvodnenej diskusie, ktorej cieľom je dospieť k racionálne zdôvodnenému spoločnému názoru na to, ako odpovedať na otázky o vzťahu politiky k nárokom súperiacich a alternatívnych spôsobov života, z ktorých každý má vlastnú koncepciu cnosti a spoločného dobra... [a teda] ...nezostalo v nej nijaké miesto pre politiku spoločného dobra“ (MacIntyre 1998, 239).

MacIntyre preto situuje možnosť skutočnej politiky spoločného dobra do „nejakej formy miestnej komunity“ (MacIntyre 1999, 135). Ide o to, že racionálna politika by mala byť o relatívne priamom, intenzívnom a vzájomnom spoločenskom pôsobení členov politického spoločenstva. Zároveň pripúšťa, že aj racionalita, inkluzívnosť a sebestačnosť miestnych komunít čelí rôznym hrozbám a dodáva, že je „chybou predpokladať, že miestna komunita ako taká je dobrou vecou. Jej relatívne malý charakter, osobné stretnutia a konverzácie miestnej komunity sú nevyhnutné pre dosiahnutie spoločného dobra tých, ktorí sa podieľajú na racionálnom rokovaní potrebnom na udržanie sietí dávania a prijímania. Ak absentuje cnosť náležitej prajnosti (*just generosity*) a cnosť spoločného rozvažovania, miestne komunity sú vždy náchylné k skorumpovaniu vlastnou obmedzenosťou, sebauspokojením a predpojatosťou voči cudzincom, aj celým spektrom iných znetvorení vrátane tých, ktoré majú pôvod v kulte miestnej komunity“ (MacIntyre 1999, 142).

Táto myšlienka poukazuje na výzvy pre politiku miestnej komunity. MacIntyre zároveň neverí, že štát možno transformovať tak, aby umožnil skutočnú politiku spoločného dobra, a preto vyzýva, aby sme „dokázali budovať a udržiavať na praxi založené formy

miestnej participatívnej komunity, ktorá bude schopná prežiť zákerné a deštruktívne tlaky súčasného kapitalizmu a moderného štátu“ (MacIntyre 2006c, 158). Súčasne navrhuje, aby sa miestna komunita čo najviac izolovala od hodnotovo protikladných realít moderného štátu a jeho (kapitalistickej) ekonomiky. Ide o to, že v politike štátu sú rozhodnutia vecou sumarizácie preferencií a sériou kompromisov, kde primárne rozhoduje politická a ekonomická sila súperiacich strán (MacIntyre 2006b, 212-213).

Naproti tomu v politike miestnej komunity „kolektívne chápanie spoločného dobra... poskytuje štandard nezávislý od preferencií a záujmov, pričom odkazom naň sa majú hodnotiť individuálne preferencie a skupinové záujmy“ (MacIntyre 2006b, 213). Lokálna komunita však musí mať voči štátu prezieravý postoj. Niektoré jej potreby totiž môže uspokojiť len štát, a preto sa má uchádzať o jeho zdroje, rovnako ako o benefity právneho štátu. MacIntyre tak síce zdôrazňuje zásadný rozdiel medzi zdieľanými verejnými statkami zabezpečenými štátom a spoločným dobrom miestnej komunity, ale odporúča, aby jej predstavitelia „nepohrdali prostriedkami, ktoré poskytuje“ (MacIntyre 1999, 132-133). Zmyslom je získať potrebné zdroje od štátu, ale zároveň si zachovať vlastnú nezávislosť. Hrozby sú vážne, keďže „štát a trhová ekonomika sú štruktúrované spôsobom, ktorý narúša a podkopáva politiku miestnej komunity. ... [a medzi týmito dvoma politikami] ... môže dochádzať len k trvalému konfliktu“ (MacIntyre 1998, 252).

4. Princíp subsidiarity v katolíckom personalizme. Princíp spoločného dobra je pre MacIntyru kľúčový, o princípe subsidiarity však z nepochopiteľných dôvodov mlčí. Skôr ako predstavíme jeho miesto a význam v KSP, treba zdôrazniť, že princíp subsidiarity býva odlišne interpretovaný a jeho „alternatívy majú výrazne odlišné inštitucionálne implikácie, ktoré sa týkajú cieľov politického spoločenstva, domény a roly subcentrálnych útvarov, ako aj udelenia autority pre uplatňovanie samého princípu subsidiarity“ (Føllesdal 1998, 190). Tento princíp vo všeobecnosti stelesňuje obavy z prílišnej centralizácie, a preto podmieňuje priznanie mocenského oprávnenia splnením tzv. podmienky komparatívnej efektivity, ktorá sa týka schopnosti ústrednej autority v porovnaní s útvarmi nižšej úrovne. Táto podmienka je chápaná odlišnými interpretáciami tohto princípu odlišne, buď sa akcentuje moment nevyhnutnosti alebo efektivity a princíp buď negatívne obmedzuje alebo pozitívne predpisuje konanie centrálnej autority (Føllesdal 1998, 193-197).

Prejdime teraz k tej interpretácii princípu subsidiarity, ktorá bola vhodne označená ako „katolícky personalizmus“ (Føllesdal 1998, 207). Cirkvev tento princíp oficiálne uznala v encyklike Leva XIII. *Rerum Novarum* (1891) a klasickú formuláciu nadobudol v encyklike Pia XI *Quadragesimo anno* (1931). Princíp sa stal kľúčovým najmä v otázke optimálneho spoločensko-politického usporiadania v modernej dobe, v období, keď štát dosiahol historicky bezprecedentnú moc na úkor rôznych sprostredkujúcich sociálnych entít (skupín, združení, miestnych orgánov atď.). Podľa princípu subsidiarity „je nespravodlivé preniesť na väčšiu a vyššiu spoločnosť to, čo môžu vykonávať menšie a nižšie spoločnosti. A práve v tomto tkvie veľká ujma a zároveň rozvrat správneho usporiadania spoločnosti. Prirodenou náplňou akéhokoľvek zásahu spoločnosti je totiž pomôcť výpomocným spôsobom jednotlivým článkom spoločenského organizmu, a nie ich zničiť a pohltiť“ (Pius XI., 1931, § 80).

Spoločnosť vyššej úrovne tak môže poškodiť záujmy spoločnosti nižšej úrovne buď tým, že jej bude pomáhať primálo, čím zanedbá jej dôležité potreby, alebo jej bude pomáhať priveľmi extenzívne, a tak si uzurpuje jej legitímne funkcie, resp. práva, teda ju viac či menej pohltí. Princíp subsidiarity reguluje výpomoc v oboch uvedených smeroch a nemožno ho chápať ako „čiro účelový prostriedok, ktorý nevyjadruje nič viac ako uznanie, že nadmerná centralizácia je kontraproduktívna“ (Grasso 2008, 31). Finálnym usmerňujúcim kritériom je dôstojnosť ľudskej osoby ako cieľ spoločenského života; princíp subsidiarity sa týka spoločného dobra, resp. jeho dosahovania na rôznych sociálnych úrovniach tým, že upravuje ich kompetenčné vzťahy. Táto regulácia predpokladá určitú sociálnu ontológiu spoločnosti, ktorá je vnímaná ako hierarchicky usporiadaná. V tomto poriadku má každá sociálna úroveň vlastné práva a povinnosti, ktoré patria výlučne tejto úrovni, a ona prispieva svojím vlastným spôsobom k ľudskému blahobytu (Grasso 2008, 39, 50).

Ontologický rozmer týchto tvrdení sa opiera o myšlienku, že každá sociálna úroveň (či inštitúcia) má svoj vlastný, prirodzený a nenahraditeľný *munus* – vlastné poslanie, povinnosť, úlohu. Kľúčové je to, že „pojem *munus* zjednocuje dve veci, ktoré sú v modernom sociálno-politickom myslení tak často rozdelené: po prvé to, čo si človek nárokuje ako svoje vlastné, a po druhé to, čo je človek povinný poskytnúť ako dar služby“ (Hittinger 2008, 14). Preto je ústredná autorita povinná podporovať fungovanie subcentrálneho útvaru bez nevhodných zásahov do jej legitímnych záležitostí, resp. práv a povinností. Princíp subsidiarity tak predstavuje plodný korektív ideológie efektívnosti, ktorá dnes dominuje všeobecnému, inštrumentálnej racionalite ovládanému modelu trhovej ekonomiky. Pointa je v tom, že hoci efektívnosť je pre modernú ekonomiku kľúčová, spoločnosť môže byť v konflikte s dôstojnosťou osôb a spoločným dobrom.³ Politická autorita je zodpovedná za spoločné dobro, nie však za deľbu rozličných úloh medzi odlišnými sociálnymi úrovňami, ale skôr za subsidiárne uznanie a rešpektovanie „vzťahov vopred rozdelených úloh“ (Hittinger 2008, 16). Uznanie a rešpektovanie princípu subsidiarity je preto podľa KSP nevyhnutnou podmienkou spoločného dobra.

5. Revidovaná politika spoločného dobra. Ako sme už avizovali, navrhujeme zásadné revízie MacIntyreovej koncepcie politiky spoločného dobra, ktoré súvisia s integráciou princípu subsidiarity do jeho politickej vízie. Naznačená modifikácia jeho koncepcie politiky chce byť prínosná v dvoch ohľadoch. Po prvé, chce harmonizovať MacIntyrovu pozíciu s KSP, teda s tou tradíciou sociálnej reflexie, s ktorou sa MacIntyre jednoznačne identifikuje, čo pokladáme za intelektuálne pozitívne. Po druhé, uvedená harmonizácia zvyšuje šance, že inšpiratívne momenty jeho vízie vhodne obohatia víziu politiky vychádzajúcu z princípov KSP o jeho cenné postrehy. V tejto časti preto podrobíme kritike MacIntyrove názory na politiku spoločného dobra v kontexte moderného štátu a lokálnej

---

³ Kritika rôznych aspektov ideológie efektivity ako protikladnej k princípu spoločného dobra a vyzdvihnutie princípu subsidiarity výrazne zaznieva aj v postsynodálnej exhortácii *Evangelii gaudium* pápeža Františka (František 2013, § 53-56, 58, 60, 202-204, 240).

komunity z perspektívy KSP a načrtne, ako by mohla vyzerat' revidovaná macintyrovská politická vízia.

5.1 Revidovaný pohľad na politiku moderného národného štátu. Videli sme, že MacIntyrova pesimistická diagnóza v kombinácii s jeho substantívnym chápaním spoločného dobra logicky vyúsťujú do obratu k politike spoločného dobra lokálnej komunity ako výlučného priestoru pre autentické politické spoločenstvo a jemu zodpovedajúcu racionálnu politiku spoločného dobra. MacIntyrov postoj možno príhodne chápať ako jeho benediktínsku „postmarxistickú revolučnú víziu“, v kontexte ktorej „vyzýva na zápas s dominantným politickým a ekonomickým usporiadaním... [keďže je prekážkou] ... ľudského úsilia o uspokojenie potreby dosiahnutia individuálneho a spoločného dobra ľudských bytostí“ (Kuna 2009, 831). Iba tak je pochopiteľná jeho výzva na izoláciu od politiky štátu a kapitalistickej ekonomiky, na stiahnutie sa do priestoru lokálnych komunít, ktoré sa uchádzajú o ekonomické zdroje štátu a zároveň si ostražito chránia svoj komunitný život pred jeho morálne erozívnym pôsobením.

Keď však túto MacIntyrovu výzvu a víziu, resp. jeho diagnózu i terapiu porovnáme s KSP, rýchlo si možno všimnúť, že napriek vzájomným podobnostiam medzi nimi existujú určité zásadné rozdiely. MacIntyre aj KSP sa na jednej zhodnú na tom, že spoločné dobro „nepozostáva z jednoduchého zhrnutia jednotlivých dobier každého subjektu v sociálnom celku“, a teda je neredukovateľné na súhrn statkov príslušnej entity, prípadne na to, že spoločné dobro predstavuje „spoločenský rozmer morálneho dobra“ (Kompendium 2008, §164). Na druhej strane KSP, na rozdiel od MacIntyry, vyjadruje ideu, že spoločné dobro sa týka všetkých významných úrovní sociálneho života ako ich existenčný legitimitačný princíp – začínajúc na úrovni rodiny cez sprostredkujúce sociálne štruktúry (kam patria aj rozmanité lokálne komunity!), „po združenia ekonomického charakteru v meste, regióne, štáte až po spoločenstvo národností a národov“ (Kompendium 2008, §165).

Za spoločné dobro sú zodpovední všetci členovia spoločnosti, avšak jeho požiadavky sa (okrem iného) „týkajú angažovanosti za pokoj, v organizácii štátnej moci, v solídnom právnom usporiadaní, v ochrane životného prostredia, v poskytovaní základných služieb osobám; niektoré sa zároveň týkajú zároveň aj ľudských práv: výživy, bývania, práce, výchovy, prístupu ku kultúre, dopravy, zdravia, slobodného prístupu k informáciám a ochrany náboženskej slobody“ (Kompendium 2008, §166). Z tohto zoznamu úloh je zrejmé, že je to práve ústredná politická autorita – štát, ktorá má osobitnú zodpovednosť za spoločné dobro, pričom ono je dôvodom jeho existencie, keďže tieto vitálne sociálne potreby nedokážu zabezpečiť nižšie úrovne spoločenského života. Je dôležité, aby štát pri ich zabezpečovaní postupoval spravodlivo, rešpektoval demokratické pravidlo väčšiny, ale zároveň slúžil aj legitímnym záujmom menšín. (Kompendium 2008, §168-169).

Navyše štát je povinný realizovať svoju zodpovednosť za spoločné dobro subsidiárnym spôsobom, v zmysle ktorého vyššie spoločenské úrovne podporujú nižšie bez toho, aby si uzurpovali originálne oprávnenia a zodpovednosť týchto nižších úrovní s výnimkou situácií, keď štát výnimočne a na nevyhnutný čas vykonáva zástupnú funkciu

v prípade, že „občianske spoločnosti nemôžu autonómne prevziať iniciatívu, ďalej v prípade vážnej nerovnováhy a sociálnej nespravodlivosti, pri ktorej jedine verejný zásah môže vytvoriť podmienky väčšej rovnosti, spravodlivosti a pokoja“ (Kompendium 2008, §187-188). Subsidiarita sa však netýka len regulácie spôsobu a miery zodpovednosti jednotlivých spoločenských úrovní za spoločné dobro, ale priamo implikuje povinnosť angažovanosti jednotlivcov v spoločenskom a politickom živote (Kompendium 2008, §189). Na rozdiel od MacIntyry autority cirkvi vyzývajú na to, aby ľudia schopní autentického dialógu (MacIntyrovi prakticky rozumní politickí aktéri) boli ochotní vstúpiť do politiky, najmä politiky na úrovni štátu. Ide tu o spoločné dobro, o to, že hoci je politika „neustále osočovaná, je vznešeným povolaním; je jednou z najcennejších podôb dobročinnnej lásky, pretože sa snaží o spoločné dobro“ (František 2013, § 205).

Z povedaného je zrejmé, že na to, aby MacIntyrova vízia politiky bola kompatibilnejšia s KSP, resp. zbavená jej najvyhranenejších aspektov, ktoré pokladáme za neudržateľné, vyžaduje zásadnú revíziu. Nepopierame pritom, že politika má byť (čo najviac) racionálnym podujatím, a teda má byť politikou spoločného dobra. Zároveň si však treba uvedomiť, že racionalita politiky, tak ako ju chápe nakoniec aj sám MacIntyre, je vždy otázkou miery. Zdá sa, že MacIntyre nedostatočne reflektoval dôležitú pozíciu tradície politického myslenia, s ktorou sa identifikuje, pozíciu, že „aristotelovská a tomistická politická teória má svoje východisko – ktoré nikdy celkom neprekračuje – v názoroch na dobro aktuálne pôsobiacich v existujúcich režimoch... [ako aj to, že pre Aristotela] ... nijaký existujúci režim nie je dokonalý, a to, že každý môže byť oslabený, ba zničený tým, že jeho dominantné tendencie prekročia mieru“ (Hibbs 2004, 382-383).

Preto tvrdíme, že akákoľvek adekvátna macintyrovská politika spoločného dobra, ak má byť kompatibilná s KSP, vyžaduje dôkladnú integráciu princípu subsidiarity do fungovania politickej moci, resp. do formy uplatňovania zodpovednosti štátu za spoločné dobro. Zároveň vyžaduje, aby bol pojem spoločné dobro chápaný tak, aby zahŕňal aj dôležité verejné statky poskytované zo strany štátu. To neznamená, že podoba spoločného dobra bude na každej sociálnej úrovni rovnaká. Najsubstantívnejšia bude na úrovni rodiny a lokálneho spoločenstva, menej na úrovni územného regiónu, ešte menej štátu a najmenej na medzinárodnom poli.⁴ Subsidiarita je pre politiku spoločného dobra nevyhnutná, lebo jej dôsledná aplikácia významne minimalizuje politické hrozby (nelegitímne zasahovanie) spoločností vyššej úrovne, najmä štátu, pre spoločné dobro nižších úrovní (lokálnej komunity či rodiny). Vyžaduje totiž proporcionálny model deľby moci a zodpovednosti v rámci rôznych spoločenských združení, ako aj v ich vzájomných vzťahoch. Tým predstavuje model, ktorý podporuje spoločné dobro nižších úrovní zakaždým, keď na to nestačia ich vlastné sily, bez toho, aby ich pohlcoval, a tým porušoval ich práva.

---

⁴ David Miller ponúka tiež inšpiratívne uvažovanie o rôznych formách ľudského spoločenstva, keď rozlišuje jeho tri základné formy: solidárnu komunitu, inštrumentálnu asociáciu a občianstvo. Zatiaľ čo v prvej je substantívnym princípom distribúcie potreba, v druhej je to vzájomná výhodnosť a v tretej rovnosť (Duffek 2006, 83-84; Palovičová 2008, 767-768). Zdá sa však, že MacIntyre na rozdiel od Millera jednostranne privileguje to, čo Miller nazýva solidárnou komunitou.

5.2 Revidovaný pohľad na politiku lokálnej komunity. Lokálnu komunitu podľa MacIntyra, resp. jej politiku ohrozujú vonkajšie a vnútorné hrozby. Vonkajšie hrozby súvisia s tým, že lokálna komunita je ekonomicky nesebestačná, a tak zásadne odkázaná na (nielen ekonomickú) podporu štátu. Zároveň však čelí aj korozívnym vplyvom zasahovania štátu do politického života komunity na jednej strane a rovnako nebezpečným vplyvom kapitalistickej ekonomiky do jej hospodárskeho fungovania. Z týchto dôvodov MacIntyre obhajuje izoláciu pred širšou politikou (a ekonomikou) a vyzýva k účelovému sústredeniu na získavanie zdrojov, ktorými štát disponuje. Vnútorné nástrahy zasa tkvejú v riziku degenerácie lokálnej komunity až na relatívne xenofóbne, elitárske či inak seba-stredné spoločenstvo, ak v nej absentujú cnosti. Osud širšieho politického spoločenstva (štátu) zasa ponecháva jej vlastnému, pesimisticky ladenému osudu. Je preto oprávnené kritizovať MacIntyra za to, že neindikoval to, „ako môže byť prax politiky stelesnená v takýchto [lokálnych] spoločenstvách... [a za to, že je slepý voči] ... dôležitosti súčasného národného štátu a jeho inštitúcií... [čo znamená] ... príliš ľahké zanevretie na súčasné inštitúcie“ (Osborne 2008, 87, 89).

Je zrejmé, že KSP, rovnako ako MacIntyre, pripisuje veľkú dôležitosť tzv. intermediárnym štruktúram (teda aj lokálnym komunitám), čiže sprostredkujúcim sociálnym spoločenstvám a skupinám nachádzajúcim sa medzi jednotlivcom, resp. rodinou a štátom. Akokoľvek sú však pre KSP dôležité, keďže majú svoju vlastnú originálnu zodpovednosť za príslušné realizácie spoločného dobra, na rozdiel od MacIntyra ich KSP jednostranne politicky nepriviligizuje na úkor vyššej spoločenskej úrovne, a to najmä štátu. Aj štát má totiž zodpovednosť za spoločné dobro a významne sa podieľa na jeho dosahovaní (Kompendium 2008, § 168). MacIntyreova programová, ba až predpojato sektárska či prinajmenšom radikálna ladená obhajoba izolácie politiky miestnej komunity od politiky štátu, a o to väčšmi od medzinárodnej politiky, preto zjavne odporuje duchu i litere KSP (Kompendium 2008, § 441).

KSP na rozdiel od MacIntyra nástojí na subsidiárnom fungovaní štátu v zmysle jeho zodpovednosti za podporu lokálnych komunit a súčasne v zmysle jeho povinnosti zdržať sa čohokoľvek, čo by nelegitímne zasahovalo do ich práv a legitímnych očakávaní (Kompendium 2008, § 186-187). Takéto fungovanie politickej autority minimalizuje spomenuté vonkajšie, ako aj vnútorné hrozby pre politiku lokálnej komunity. A platí to najmä „v prípade vážnej nerovnováhy a sociálnej nespravodlivosti, pri ktorej jedine verejný zásah môže vytvoriť podmienky väčšej rovnosti, spravodlivosti a pokoja“ (Kompendium 2008, § 188). Niečo podobné platí aj v súvislosti so vzťahom (spolupracou) intermediárných organizácií so štátom a trhom smerom k určitej ekonomickej demokracii, kde sa má „zásah štátu vyznačovať vykonávaním opravdivej solidarity, ktorá ako taká nesmie byť nikdy oddelená od subsidiarity“ (Kompendium 2008, § 356).

Preto tvrdíme, že z perspektívy KSP je možné nielen pochopiť, ale aj efektívne čeliť inherentnej politickej zraniteľnosti lokálnej komunity, teda riziku vyplývajúcemu z toho, že kvalita jej politiky je odkázaná na vhodne koncipované inštitúcie a charakterový rozvoj jej členov, a najmä jej reprezentantov. Zároveň je zrejmé, že politika sa v súčasnosti ne-

môže naplno realizovať (výlučne) v kontexte miestnych komunit, pretože žiadna z nich sa „nevenuje dobrému životu v jeho celistvosti. Kým neexistuje nejaká úplná komunita, slabosť miestnej komunity v usporiadaní praktík sa podobá slabosti súčasného národného štátu“ (Osborne 2008, 84). Navyše je dôležité uvedomiť si, že „subsidiarita sa vzťahuje aj na základné vzťahy medzi jednotlivcom a akoukoľvek komunitou alebo komunitou vo všeobecnosti“ (Chaplin 1993, 199). Preto je potrebné integrovať politiku miestnej komunity do širšej politiky štátu a zároveň uplatňovať princíp subsidiarity aj v rámci lokálnej komunity, voči jej členom či menším zoskupeniam.

Ukazuje sa preto, že aj MacIntyrovo chápanie politiky (spoločného dobra) miestnej komunity vyžaduje dôležitú revíziu. Uvedeným vonkajším a vnútorným výzvam pre jej politiku totiž možno lepšie čeliť integráciou princípu subsidiarity do jej vnútorného fungovania, ako aj do jej vzťahov so štátom v takom zmysle, ako ich predpokladá KSP. To značí, že v kontexte vnútorného fungovania lokálnej komunity treba uplatňovať princíp subsidiarity tak, aby podporoval rozvoj a praktickú racionalitu jej členov, ale aj jej materiálne podmienky ako jej nevyhnutný existenčný predpoklad. Súbežne s touto líniou by sa mala lokálna komunita (prípadne jej členovia, alebo aspoň reprezentanti) usilovať o primerane aktívnu spoluprácu s inými lokálnymi komunitami či štátom za účelom dosahovania spoločného dobra – či už má rozmer lokálny, celoštátny alebo medzinárodný – v snahe o presadzovanie spravodlivosti na všetkých úrovniach spoločenského života.

Znamená to, že revidovaná vízia politiky lokálnej komunity, ktorá v duchu KSP uplatňuje princíp subsidiarity, je schopná v princípe lepšie čeliť uvedeným vonkajším i vnútorným výzvam, a to tak, že reviduje svoje fungovanie navonok i dovnútra. Smerom dovnútra totiž získava určitý návod na deľbu práv a povinností v rámci života miestnej komunity, ktorý smeruje k spravodlivému usporiadaniu jej vnútorného života, a teda k spoločnému dobru. Smerom navonok zasa získava dôležitý argument v prospech adekvátneho postoja štátu k jej vnútorným záležitostiam – kladie totiž na štát (morálnu) povinnosť výpomoci vo veciach, v ktorých je nesebestačná, pričom však súčasne kladie hranice aktivitám štátu, ktorý ich, až na výnimky, nesmie prekročiť, ak nemá ohroziť jej spoločné dobro, spravodlivosť, ale najmä najdôležitejší sociálny princíp KSP – ľudskú dôstojnosť.

Je však potrebné zdôrazniť, že tak ako lokálna komunita nie je dobrom sama osebe, ani princíp subsidiarity neimplikuje, že štát má rešpektovať *akékoľvek* nároky lokálnej komunity, ak sa ich dovoľáva v mene princípu subsidiarity. Niektoré z lokálnych komunit totiž predstavujú ostrovy pozitívnej deviácie, iné sú miestami negatívnych praktík (či už je základom jedných alebo druhých náboženský alebo sekulárny étos). Uplatňovanie princípu subsidiarity je totiž vždy *nástrojom* dosahovania spoločného dobra, a nikdy nie *cieľom* osebe. Cieľom toho nástroja je integrálny rozvoj a dôstojnosť ľudských bytostí. Totiž interpretačným rámcom tohto princípu, a teda aj jeho politických implikácií, je KSP v jeho pozadí a v konečnom dôsledku antropológia v pozadí KSP.⁵ Z toho dôvodu sa

---

⁵ Tento filozofický moment vhodne (hoci negatívne) ilustruje Føllesdalova kritika KSP, ktorá ako politická doktrína údajne „spočíva na sporných náhľadoch na spoločenský poriadok a ľudský blahobyt, ako aj na zodpovedajúcom kontroverznom náhľade na osobnú autonómiu (Føllesdal 1998, 209).

napríklad princípu subsidiarity nebude môcť oprávnene dovolávať lokálna komunita požadujúca právne uznanie jej morálne neprijateľných praktík, akou je ženská obriezka. Ak teda hovoríme o úlohe princípu subsidiarity v politike spoločného dobra, musíme mať vždy na pamäti, ktorú jeho interpretáciu máme na mysli.

6. Záver. Článok mal za cieľ kriticky posúdiť a vzápätí revidovať MacIntyrovu koncepciu politiky spoločného dobra. Táto revízia tkvie v tom, že navrhujeme do jeho koncepcie integrovať princípu subsidiarity, ako ho chápe KSP, teda ide jeho integráciu na pozadí dôrazu KSP na princípu spoločného dobra a princípu ľudskej dôstojnosti. Nazdáva-me sa, že nami navrhovaná korektúra má pre MacIntyrovu víziu politiky dvojaký prínos. Po prvé, v kontexte jeho otvorenej afinity s KSP dochádza k odôvodnenej deradikalizácii jeho vízie, ktorá je súčasne jej harmonizáciou s KSP. Po druhé, jeho revidovaná vízia obohacuje sám KSP o MacIntyrov inovatívny spôsob, akým do politickej filozofie vnáša princípu spoločného dobra, resp. nastoľuje jeho dôležitosť pre vyššiu kvalitu súčasnej poli-tiky. Keďže sme presvedčení o tom, že akákoľvek hodnoverná politika spoločného dobra vyžaduje dôsledné rešpektovanie princípu subsidiarity na všetkých spoločenských úrov-niach, našu revíziu pokladáme za nevyhnutnú, a zároveň prospešný korektív MacInty-rovej vízie politiky.

Literatúra

- CHAPLIN, J. (1993): Subsidiarity and sphere sovereignty: Catholic and Reformed conceptions of the role of the state. In: F. P. McHugh – S. M. Natale (eds.): *Things Old and New. Catholic Social Teaching Revisited*. Lanham, MD: University Press of America, 175-202.
- DONATI, P. (2012): Discovering the Relational Character of the Common Good. In: S. R. Sharkey (ed.): *Sociology and Catholic social teaching: contemporary theory and research*. Lanham, MD: Scarecrow Press, 193-215.
- DUFFEK, P. (2006): Spravedlnost a univerzální hodnoty v politické filosofii liberálního egalitarismu. *Politologický časopis*, 1, 77-97.
- FRANTIŠEK (2013): *Evangelii gaudium*. Dostupné na internete: <https://www.kbs.sk/pdf/FR01/FR01EG2013.pdf>
- GRASSO, K. (2008): The subsidiarity state: society, the state and the principle of subsidiarity in Catholic social thought. In: J. H. Schindler (ed.): *Christianity and Civil Society. Catholic and Neo-Calvinist Perspectives*. Lanham, MD: Lexington Books, 31-65.
- GRÁFOVÁ, L. (2017): Etika užívania chytroliekov v kontexte MacIntyrovej etiky cností. *Filozofia*, 72 (1), 24-30.
- HIBBS, T. (2004): MacIntyre, Aquinas, and Politics. *The Review of Politics*, Summer, 357-383.
- HITTINGER, R. (2008): Social pluralism and subsidiarity in Catholic social doctrine. In: J. H. Schindler (ed.): *Christianity and Civil Society. Catholic and Neo-Calvinist Perspectives*, Lanham, MD: Lexington Books, 11-29.
- Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*. (2008) Trnava: Spolok sv. Vojtecha.
- KUNA, M. (2010a) *Etika a politika v perspektíve Alasdaira MacIntyry*. Ružomberok: FF KU.
- KUNA, M. (2010b) *Úvod do etiky cností*. Ružomberok: FF KU.
- KUNA, M. (2009): Význam praxe pre teóriu: Rekonštrukcia argumentu Alasdaira MacIntyry. *Filozofia*, 64 (9), 827-838.

- LEV XIII. (1891): *Rerum Novarum*. dostupné na internete:
<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/rerum-novarum>
- MACINTYRE, A. (1981): *After Virtue*. London: Duckworth.
- MACINTYRE, A. (1998): Politics, Philosophy and the Common Good. In: K. Knight (ed.): *The MacIntyre Reader*. Notre Dame IN: The University of Notre Dame Press, 235-252.
- MACINTYRE, A. (1999): *Dependent Rational Animals: Why Human Beings Need the Virtues*. Peru, IL: Open Court.
- MACINTYRE, A. (2006a): Poetry as Political Philosophy: Notes on Burke and Yeats. In: A. MacIntyre (ed.): *Ethics and Politics: Selected Essays* (2), Cambridge: Cambridge University Press, 159-171.
- MACINTYRE, A. (2006b): Toleration and the goods of conflict. In: A. MacIntyre (ed.): *Ethics and Politics: Selected Essays*, (2), Cambridge: Cambridge University Press, 205-223.
- MACINTYRE, A. (2006c): Three Perspectives on Marxism: 1953, 1968, 1995. In: A. MacIntyre (ed.): *Ethics and Politics: Selected Essays*. (2). Cambridge: Cambridge University Press, 145-158.
- MACINTYRE, A. (2006d): Philosophy recalled to its tasks: a Thomistic reading of *Fides et Ratio*. In: A. MacIntyre (ed.): *The Tasks of Philosophy: Selected Essays*, 1, Cambridge: Cambridge University Press, 179-196.
- MACINTYRE, A. (2011a): How Aristotelianism Can Become Revolutionary: Ethics, Resistance, and Utopia. In: P. Blackledge, K. Knight (eds.): *Virtue and Politics*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 11-19.
- MACINTYRE, A. (2011b): Where We Were, Where We Are, Where We Need to Be. In: P. Blackledge – K. Knight (eds.): *Virtue and Politics*. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 307-334.
- MARTIŠKOVÁ, G. (2010): Problém dis/kontinuity v MacIntyrovom chápaní pojmu tradície. In: J. Hrkút (ed.): *Filozofické reflexie*. Ružomberok: FF KU, s. 73-82.
- OSBORNE, T. (2008): MacIntyre, Thomism and the Contemporary Common Good. *Analyse und Kritik*, 30 (1), 75-90.
- PALOVIČOVÁ, Z. (2002): Cnosti a dobro človeka. *Filozofia*, 57 (7), 465-747.
- PALOVIČOVÁ, Z. (2003): Etika cnosti a etika pravidiel. Komplementarita či alternatívy? *Filozofia*, 58 (6), 369-408.
- PALOVIČOVÁ, Z. – SMREKOVÁ, D. (2003): Prax, narácia a tradícia. Teória cnosti A. MacIntyry. *Filozofia*, 58 (5), 324-337.
- PALOVIČOVÁ, Z. (2005): Inšpiratívnosť a limity neoaristotelovskej etiky. *Filozofia*, 60 (9), 637-655.
- PALOVIČOVÁ, Z. (2008): David Miller a jeho gramatik asociálnej spravodlivosti. *Filozofia*, 63 (9), 763-775.
- PAVLOVKIN, K. (2018): Vzťah racionality k morálke. *Filozofia*, 73 (4), 294-304.
- PIUS XI. (1931): *Quadragesimo anno*. Dostupné na internete:
<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/quadragesimo-anno>
- SMREKOVÁ, D. – PALOVIČOVÁ, Z. (2003): *Dobro a cnosť. Etická tradícia a súčasnosť*. Bratislava: Iris.

Marian Kuna
 Katedra filozofie
 FF KU v Ružomberku
 Hrabovská cesta 1
 034 01 Ružomberok
 Slovenská republika
 e-mail: marian.kuna@ku.sk